

Povijest sokolarenja, zakonski status, najčešće korištene ptice i oprema u Republici Hrvatskoj

Šamukić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:185987>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Marija Šamukić

Prediplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Bilinogojstvo

**Povijest sokolarenja, zakonski status, najčešće korištene ptice
i oprema u Republici Hrvatskoj**

Završni rad

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Marija Šamukić

Prediplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Bilinogojstvo

**Povijest sokolarenja, zakonski status, najčešće korištene ptice i
oprema u Republici Hrvatskoj**

Završni rad

Povjerenstvo za obranu završnog rada:

1. Doc. dr. sc. Ivica Bošković, mentor
2. Prof. dr. sc. Tihomir Florijančić, član
3. Izv. prof. dr. sc. Siniša Ozimec, član

Osijek, 2017.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Završni rad

Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer: Bilinogojstvo

Marija Šamukić

Povijest sokolarenja, zakonski status, najčešće korištene ptice i oprema u Republici Hrvatskoj

Sažetak: Sokolarenje je najstarija lovna disciplina u kojoj se s treniranom pticom grabljivicom lovi divljač. Osobe koje se odluče na sokolarenje trebaju položiti sokolarski tečaj i ispit. Moraju biti svjesni odgovornosti koja dolazi s tim. Da bi se bavili sokolarenjem trebaju zadovoljiti nekoliko uvjeta. Ptici trebaju osigurati dobar smještaj i teren na kojem ima dovoljan broj divljači, a odabir ptice mora biti prilagođen terenu na kojem se planira loviti. Važan čimbenik je iskustvo i znanje. Početnik treba krenuti s vrstama iz skupine širokokrilnih ptica, kao što su crvenorepi škanjac, škanjac mišar ili Harissov jastreb. Za uspješno sokolarenje potrebna je osoba koja mora biti zaljubljenik u ptice, krajolik i divljač.

Ključne riječi: sokolarenje, sokolarski tečaj, obuka, odabir ptice

27 stranica, - tablica, 18 grafikona i slika, 6 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen: u Knjižnici Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

BSc Thesis

Faculty of Agriculture in Osijek

Undergraduate university study Agriculture, course: Plant Production

The history of falconry, legal status, commonly used birds and equipment in Republic of Croatia

Summary: Falconry is the oldest hunting discipline in which game animals are hunted with a trained bird of prey. Those who decide on the hawking should pass the hawking course and the exam. They must also be aware of the responsibilities that come with it. In order to deal with the hawking, they have to satisfy several conditions. They should provide good accommodation for a bird and a field where there is enough game animals, and the selection of birds must be adapted to the field on which they are planning to hunt. Another important factor is experience and knowledge. If someone is just starting to deal with the hawking, some birds cannot be used. The beginner should start with species from a group of broad-leaved birds such as red – tailed hawk, common buzzard or Hariss's hawk. The only way to make a hawking successful is to be a person who is in love with birds, landscapes and wildlife.

Key words: falconry, falconry course, training, bird selection

27 pages, - tables, 18 figures, 6 references

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of Agriculture in Osijek and in digital repository of Faculty of Agriculture in Osijek

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. POVIJEST SOKOLARENJA	2
3. SOKOLARENJE U HRVATSKOJ I ZAKONSKI STATUS	3
4. NAJČEŠĆE KORIŠTENE PTICE U SOKOLARENJU	4
4.1. Dugokrilne ptice	4
4.2. Sivi sokol	4
4.3. Sjeverni ili islandski sokol	6
4.4. Stepski sokol	7
4.5. Kraški sokol	8
4.6. Mali sokol	9
4.7. Prerijski sokol	10
4.8. Vjetruša kliktavka	11
5. KRATKOKRILNE PTICE	12
5.1. Jastreb kokošar	12
5.2. Kobac ptičar	14
6. ŠIROKOKRILNE PTICE	15
6.1. Škanjac mišar	15
6.2. Crvenorepi škanjac	16
6.3. Feruginusov škanjac	17
6.4. Harisov jastreb	18
6.5. Suri orao	19
7. SOKOLARSKA OPREMA	20
7.1. Oprema za pticu	20
7.2. Oprema za sokolara	23
8. ZAKLJUČAK	26
9. POPIS LITERATURE	27

1. UVOD

Sokolarenje je lovna disciplina koja podrazumijeva lov treniranom pticom grabljivicom na divljač. Sokolarenje ima svoju dugu povijest i ubraja se u najstarije načine lova. Ljudi su se počeli baviti sokolarenjem prvo radi opstanka, a kasnije pa sve do danas razvilo se u umjetnost.

Ako se osoba odluči za sokolarenje mora biti svjesna da je to velika obveza i posao. Najbolji način da s tim započne je pohađanje sokolarskog tečaja i polaganje sokolarskog ispita. Osoba treba biti svjesna da posjedovati takvu pticu nije isto kao posjedovati mačku ili psa. Ptica grabljivica nije kućni ljubimac, njoj je potrebna svakodnevna briga koja zahtjeva aktivan trening i let, gdje vremenske prilike ili drugi izgovori ne smiju biti razlog da se to ne učini. Ako osoba nije spremna za to najbolje je i ne započinjati sa sokolarenjem.

U ovom radu prikazana je povijest sokolarenja, opisane su najčešće korištene ptice i oprema koja se koristi u sokolarenju u Republici Hrvatskoj.

2. POVIJEST SOKOLARENJA

Ljudi su sokolove počeli koristiti u lovu još u davnoj prošlosti dok nisu znali za pušku. Pokušavali su pronaći načine kako uloviti divljač koju zbog njihove brzine nisu mogli uhvatiti strijelom ili kopljem. Našli su ih u sokolovima. Iz tog možemo zaključiti da je sokolarenje prvo služilo za opstanak, a tek kasnije kao umjetnost.

Sokolarenje ima bogatu i dugu povijest, a kada je točno nastalo nije poznato. Prvi podaci o tragovima sokolarenja potječu iz Kine. Sokolarenje u Europu dolazi s germanskim plemenima. U 8. i 9. stoljeću sokolarenje dolazi na Bliski istok i tu dobiva dodatke. Ti dodaci se posebno odnose na korištenje kapice koja služi za smirivanje ptice u lovu ili tijekom obuke. Ocem sokolarenja na zapadu smatra se vladar Federich II. Napisao je knjigu: *De Arte Venandi*, koja je temelj suvremenog sokolarenja. Njegove sluge su odlazile u različite dijelove zemlje kako bi proučavali život ptica, donosili bi mu rezultate, a on ih je proučavao i uspoređivao.

Prve zakone o zaštiti ptica donio je Henrik VII. u Engleskoj, kada je zaštitio gnijezdo jastrebova, a prvu europsku školu za obuku sokolara i sokola otvorio je Konrad von Juningen, 1396. godine. Ta škola bila je poticaj za daljnje otvaranje sličnih škola i uzgajivačnica sokolova.

U Hrvatskoj je sokolarenje najduže održano na prostorima Dubrovačke republike, s čijim je nestankom također nestalo i sokolarstvo. Tijekom tog razdoblja postojala je strogo utvrđena hijerarhija; tako su samo kraljevi smjeli loviti sa sokolovima, s jastrebovima visoko svećenstvo, s kopcima niži plemići, a s vjetrušama sluge.

U Europi, tijekom 18. stoljeća započinje razvoj vatrenog oružja čime sokolarenje gubi značenje. U to doba Englezi su najviše zadržali i njegovali sokolarenje. Osnovani su nekoliko klubova, a time je počela renesansa sokolarenja u Europi, a zatim Africi i Americi.

3. SOKOLARENJE U HRVATSKOJ I ZAKONSKI STATUS

Sokolarenje u Hrvatskoj ima dugu tradiciju od vremena kada su ga donijeli Iliri, a proširili Kelti.

Prije 1995. godine, dugi niz godina nije bilo adekvatnog mjesta za sokolarenje, sve dok nije otvoren Sokolarski centar u Šibeniku uz podršku i pomoć Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Tijekom 20. stoljeća sokolarenje dobiva još jaču aktivnost zahvaljujući strastvenim sokolarima među kojima su najpoznatiji Marijan Žižanović, jedan od najboljih lovaca s orlovima i osnivač Hrvatskog sokolarskog saveza, i Emilio Mendušić, prvi profesionalni sokolar u Hrvatskoj. Otvorio je prvi Sokolarski centar.

U Hrvatskoj je sokolarenje najduže njegovano na prostorima Dubrovačke republike. Dubrovčani su svoje dobrosusjedske odnose sa Španjolskim dvorom i Napuljem održavali tako što su im poklanjali svake godine dvanaest lovnih jastrebova i sokolova.

Nakon što je Republika Hrvatska od 1. srpnja 2013. punopravna članica Europske unije, lovno gospodarstvo Zelendvor je s Hrvatskom sokolarskom akademijom i Hrvatskim sokolarskim klubom bilo organizator europskog susreta sokolara u Petrijancu kod Varaždina.

Zakon o lovstvu („Narodne novine“, 140/2005., 75/2009., 14/2014., 21/2016., 41/2016., 67/2016.), u članku 64. određuje da je osobi koja ima položen sokolarski i lovački ispit dopušten lov pticama grabljivicama iz umjetnog uzgoja, upisanim u upisnik koji vodi Hrvatski sokolarski savez, na temelju dopuštenja središnjeg tijela državne uprave, nadležnog za poslove zaštite prirode i ovlaštenika prava lova. Sokolarski ispit polaže se pred povjerenstvom koje imenuje minister.

4. NAJČEŠĆE KORIŠTENE PTICE U SOKOLARENJU

Ptice za sokolarenje podijeljene su u tri skupine: dugokrilne ptice, kratkokrilne ptice i širokokrilne ptice.

4.1. Dugokrilne ptice

Skupinu dugokrilnih ptica čine sokolovi. Pripadaju među najljepše ptice koje se koriste u sokolarenju. Prije početka lova sa sokolom potrebno je zadovoljiti nekoliko uvjeta. Jedan od važnijih je da sokolar ima nekoliko godina iskustva s lovom i letom s vrstama koje pripadaju među početničke sokolarske ptice. Teren na kojem se planira loviti treba biti otvoren, sa što manje vizualnih prepreka jer postoji mogućnost da sokol uoči lovina i odleti za njom. Na terenu treba biti dovoljan broj sitne pernate divljači i sokolar treba imati psa ptičara. Osim ovih uvjeta poželjno je da sokolar ima telemetrijski uređaj za praćenje sokola. Sa sokolovima se lovi pernata divljač, dok se s nekim većim vrstama sokolova kao što je sjeverni sokol i stepski sokol love zečevi i kunići.

Najčešće vrste iz skupine dugokrilnih ptica koje se koriste u sokolarenju su:

- Sivi sokol (*Falco peregrinus* Tunst.)
- Sjeverni ili islandski sokol (*Falco rusticolus* L.)
- Stepki sokol (*Falco cherrug* GR.)
- Kraški sokol (*Falco biarmicus* Temm.)
- Mali sokol (*Falco columbarius* Tunst.)
- Prerijski sokol (*Falco mexicanus* Schlegel.)
- Vjetruša kliktavka (*Falco tininculus* L.)

4.2. Sivi sokol (*Falco peregrinus* Tunst.)

Najbrojniji je od svih sokolova koji se koriste u sokolarenju. Ženka je za jednu trećinu veća od mužjaka. Po brzini su drugi po redu iz roda sokolova. Narastu najviše do 50 cm, a razmak krila im je 90-120 cm. Kljun je čvrst, žute boje, na vrhu zakrivljen i crn (Slika 1). Imaju visoku frekvenciju zamaha krila. Dobrog su temperamenta, a to im omogućuje lakši pristup kod početničkog treninga.

Za lov treba otvorena područja gdje se mogu loviti fazani, jarebice, vrane, divlje patke i svrake.

Sivi sokol je uporan i žestok lovac, sam se počinje podizati u koncentričnim krugovima iznad sokolara bez dodatnih treninga u tzv. "wait on" poziciju, ali postoje i iznimke za koje treba dodatan trening za takav način lova.

Lov iz zraka

Lov iz zraka je najčešći način lova. Za takav lov neophodan je pas ptičar, bez njega je lov iz zraka nemoguće realizirati. Pas pretražuje teren u potrazi za divljači, kad ju pronađe označava ju markiranjem (stajanjem). Nakon markiranja sokolar skida sokolu kapicu s glave i podiže ga na rukavici. Zatim se sokol počinje podizati iznad psa i sokolara u koncentričnim krugovima. Nakon što je sokol prestao za penjanjem sokolar daje znak psu da potjera divljač i sokol se obrušava na nju (Slika 2).

Lov s ruke

Lov s ruke nije čest način lova sa sivim sokolom. Ako se i prakticira najviše se koristi u lovu na vrane. Sokol je na ruci sokolara s kapičom na glavi. Sokolar pronalazi vrane na čistini gdje ima što manje drveća. Kada se uoči prilika sokolu se skida kapica s glave i pušta ga da krene na lovinu. Kada sokol krene u lov na vranu, traži pticu koja ima hendikep koji čovjek teško uočava. Korist kod ovog načina lova je ta što sokol pojede vrane i lovina je iskorištena u najboljem smislu.

Slika 1: Sivi sokol

(<http://www.digiscopingitalia.it/fmese0211.html>)

Slika 2: Sivi sokol u lovu

(http://www.naturephoto-cz.com/sivi-sokol-picture_hr-19613.html)

4.3. Sjeverni, kraljevski, lovački ili islandski sokol (*Falco rusticolus* L.)

Ovaj sokol je najsnažniji, najveći i najljepši među sokolovima. Tri osnovne boje perja su mu: siva boja koja je najčešća, potpuno crna, te bijela koja je najskuplja i najpoželjnija (Slika 3). Vrhunski je lovac. Da bi se ostvario dobar lov potrebno je puno otvorenog prostora, jer njegovi letovi za lovinu znaju biti i do nekoliko kilometara dalje od sokolara.

Osim što plijen lovi u zraku, može ga loviti i na zemlji. Najčešće lovi pernatu divljač kao što su: fazani, jarebice, zečevi kunići, patke, guske itd.

Lov iz zraka

Ovaj način lova zahtijeva nešto više dodatnog treninga za podizanje sokola na poziciju sokola iznad sokolara i psa, jer ima instinkt za upornim i dugotrajnim slijeđenjem lovine. Imaju snažne zamahe krila i brzo se podižu na sebi svojstven način.

Lov s ruke

Ovaj način lova je idealan da se iskoristi sokolova urođena želja za dugotrajnim i upornim slijeđenjem lovine. Najčešće se love: patke, guske, vrane i svrake. Pas pronalazi divljač i markira. Sokolar skida sokolu kapicu s glave, daje znak psu da podigne divljač te sokola pušta s rukavice.

Slika 3: Sjeverni sokol

(<http://dinoanimals.pl/zwierzeta/sokol-norweski-bialozor-falco-rusticolus/attachment/soko-norweski-biaozor-falco-rusticolus-6/>)

4.4. Stepski sokol (*Falco cherrug* GR.)

Stepski sokol (Slika 4) u sokolarenju se najviše koristi u arapskim zemljama. Jako su cijenjени zbog njihove uporne, dugotrajne dosljednosti u pravocrtnom slijeđenju lovine i do nekoliko kilometara. Kod većine arapskih naroda postoji tradicija da se u jesen hvataju mladi koje treniraju za lov, s njima love istu sezonu, a u proljeće ih puštaju kako bi se parili. U Europi se rjeđe upotrebljava jer njegove karakteristike ne mogu doći do izražaja.

Najčešće se love vrane i fazani. Uporni su lovci i rijetko odustaju od lovine. Vole hvatati lovinu na zemlji. Dosta su pohlepni.

Lov iz zraka

Da bi se ovaj način lova sa stepskim sokolom ostvario potrebno je više treninga sa sokolarskim znanjem.

Lov s ruke

Najbolji način lova sa stepskim sokolom. S ovim odabirom načina lova sokol će opravdati svoju titulu jedne od najcjenjenijih lovaca među sokolovima. Ima veliku upornost u slijeđenju lovine i zadovoljit će svakog sokolara. Pošto preferira lovinu na zemlji ženke se koriste u lovu na zečeve i kuniće.

Slika 4: Stepski sokol

(<http://www.ptice.info teme/60/>)

4.5. Kraški sokol (*Falco biarmicus* Temm.)

Za kraškog sokola jedna grupa sokolara smatra da je dobar za lov, dok je druga skupina suprotnog mišljenja. Ali uz malo više rada i treninga dobre su lovne ptice.

Razlog zbog kojeg su teže za lov je taj što im se perje lako navlaži i oteža pri malo vlažnijim vremenskim uvjetima. Ima jako dobre letne sposobnosti. Lovi u letu i na zemlji. Dugačak je oko 35-50 cm, raspon krila 90-100 cm.

Kod nas se mogu koristiti samo iz umjetnog uzgoja i puno su bolje lovne ptice nego ptice iz prirode. S dobrim treningom odlične su za lov na jarebice dok je lov na patke i fazane teži zbog slabije fizičke konstitucije.

Lov iz zraka

Za kraškog sokola nije potreban veliki prostor za lov jer su mu prirodna staništa kraška polja i livade. Sokolar treba posjedovati dobrog psa ptičara za uspješan lov prepelice i jarebice.

Često se zna prakticirati lov u paru što nije karakteristično za ostale sokolove. Sokolar pušta istovremeno dva sokola, ako je moguće mužjaka i ženku. Ptice se trebaju dobro poznavati da nedođe do sukoba oko lovine.

4.6. Mali sokol (*Falco columbarius* Tunst)

Mali sokol je poprilično mala ptica, dužine 25-30 cm (Slika 5). Lako se treniraju i dobrog su temperamenta. Ima tanke i osjetljive noge, te se mora obratiti pažnja na dobar stalak. Ako stalak nije dobar može doći do oteknuća nogu koje se zbog njihove veličine relativno teško liječe.

U Engleskoj, u srednjem vijeku bio je poznat pod nazivom damski sokol. S njim su dame lovile ševe i druge male ptice. Nakon lovne sezone puštali su ih na slobodu iz dva razloga. Prvi što su osjetljivi na zimu i drugi što se rijetko koji sokol nakon sezone podiže za lov tzv. "wait on".

Zbog svoje veličine ima ograničene lovne sposobnosti. Najčešće lovi čvorke i ševe.

Lov iz zraka

Lov iz zraka je najbolji odabir za lov. Kada pas markira divljač, sokol se brzo diže u poziciju za lov. Čitav lov se odvija vrlo brzo.

Slika 5: Mali sokol

(https://sl.wikipedia.org/wiki/Mali_sokol)

4.7. Prerijski sokol (*Falco mexicanus* Schlegel)

Prerijski sokol (Slika 6) najagresivniji je i najhrabriji lovac među svim sokolovima. Temperamentna je ptica. Na našim prostorima nije čest, dok je u Americi autohtona vrsta. Potječe sa srednjeg američkog zapada s otvorenih područja, ali bez obzira na to može letjeti i na zatvorenom terenu.

Beskompromisan je lovac, kreće u lov na sve što se pokrene a plijen lovi na zemlji i u zraku. Lovi patke, jarebice i fazane, a veće ženke i kuniće.

Lov iz zraka

Posebno ga treba priučiti na psa jer je vrlo agresivan kad se nalazi na lovini.

Lov s ruke

U lovu s ruke osim što se koristi za lov na divlje patke, fazane i kuniće, uspješno lovi vrane i svrake.

Slika 6: Prerijski sokol

(<http://www.gbif.org/species/2481000>)

4.8. Vjetruša kliktavka (*Falco tininculus* L.)

Vjetrušu kliktavku (Slika 7) je nešto teže uvesti u lov jer se u prirodi uglavnom hrani s kukcima i miševima. U današnje vrijeme samo mali dio sokolara lovi s njima divlje golubove i čvorke, ali samo u određenim zemljama gdje zakon podrazmijeva čvorke kao lovnu divljač. Neki sokolari je smatraju dobrom pticom za početnike, ali nije dobar izbor jer je premala te je zbog toga preniska letna težina i početničke greške mogu usmrtiti.

Slika 7: Vjetruša kliktavka

(https://en.wikipedia.org/wiki/Common_kestrel)

5. KRATKOKRILNE PTICE

Ovu skupinu ptica čine pripadnici roda *Accipiter*. Životni prostor im je šuma, šumski kompleksi i ispresijecani šumarci. Imaju zaobljena krila s kojima lako prolaze kroz krošnje stabala, te dugačak rep koji im služi za brže okretanje u zraku i među niskim raslinjem. Plijen love u grmlju, u zraku, na zemlji i na vodi. Također love plijen veći od njihove veličine i mase. Karakterizira ih nemirna i kolerična narav. Sokolari koji love s nekom od ovih ptica poznati su u svijetu pod nazivom Austringeri. Idealne su za gotovo sve terene od otvorenih ravnica, do planinskih i brdovitih terena ili terena sa grmljem i šumarcima. S njima se love prepelice, patke, divlji golubovi, kunići, zečevi te vrapci ili čvorci.

Ptice iz skupine kratkokrilnih ptica koje se danas koriste u sokolarenju su:

- Jastreb kokošar (*Accipiter gentilis* L.)
- Kobac ptičar (*Accipiter nisus* L.)
- Cooperov kobac (*Accipiter cooperi* Bonaparte)
- Sharp-shinnedov kobac (*Accipiter striatus* Vieillot)
- Veliki kobac (*Accipiter melanoleucus* Smith.)

Veliki kobac, Cooperov kobac i sharp shinedov kobac na našim prostorima nemaju tradiciju u sokolarenju nego u Americi i Africi.

5.1. Jastreb kokošar (*Accipiter gentilis* L.)

Najveća je ptica iz svoje porodice. Ima nekoliko podvrsta, iz sjevera Rusije i Europe. Težina im varira od 560 do 2050 grama, ali bez obzira na težinu i veličinu love veći plijen nego što su oni sami (Slika 8). Ima žestoku narav, agresivna je ptica i zbog toga se ne preporučuje kao početnička ptica. Lovi trčke, prepelice, fazane, patke, zečeve i kuniće. Treningom je moguće istrenirati ga za lov na vrane i svrake, a lovinu hvata bez obzira da li se nalazi u zraku, na zemlji, na vodi ili u raslinju.

Lov s ruke

Lov s ruke je najstariji oblik lova s jastrebom. U ovom lovu je najbolje da sokolar koristi psa ptičara. Moguće je da se lov odvija tako da je jastreb na ruci, a sokolar pomoću štapa udara po grmlju ili visokoj travi i tjera lovinu.

Ali ovaj izbor lova nije dobar zbog toga što dosta puta divljač ne izlazi van ili ako izađe događa se da sokolar ne otpusti uzicu na vrijeme. Najbolji način lova s jastrebom je lov pomoću afričkog tvora. Tvor se pusti u kunićevu rupu, istjera ga van, te sokolar pušta jastreba. Afrički tvor treba biti u potpunosti priviknut na jastreba.

Lov sa stabla

Za ovaj način lova sokolar treba posjedovati dobro treniranog jastreba, koji će dolaziti na svaki njegov poziv i pratiti svaki njegov pokret. U ovom načinu lova sokolar sam ili uz pomoć psa istjeruje divljač, a jastreb ga slijedi i iščekuje lovinu.

Lov iz zraka

Za ovaj način lova potreban je najveći stupanj poslušnosti i treniranosti ptice, jer jastreb lako može odletjeti od sokolara. Iz tog razloga se najčešće koriste imprint jastrebovi jer su povezani maksimalno s čovjekom.

Slika 8: Jastreb kokošar

(<http://www.luontoportti.com/suomi/en/linnut/goshawk>)

5.2. Kobac ptičar (*Accipiter nisus* L.)

Kobac ptičar je žestokog i nepredvidivog temperamenta, te zbog toga nije preporučljiv za početnike. Ima dugačke i tanke noge kojima vješto lovi manje ptice u zraku. Ali ujedno su i osjetljive i često dolazi do oteknuća i ozljede što može uzrokovati i smrt.

Vrlo je ustrajan i svestran lovac, hvata plijen koji je i do dva i više puta veći od njegove veličine. Lovi na zemlji, u zraku, na vodi ili u grmlju. Najčešće lovine su mu prepelice, jarebice, divlji golubovi, a neke ženke mogu svladati mužjake fazana.

U pojedinim zemljama (Amerika, Engleska) koriste se za rastjerivanje čvoraka u vinogradima, u lovu na vrapce na usjevima i skladištima sa žitaricama. Ovaj način zaštite je bezopasan i koristan za okoliš. Mnoge tvrtke i poljoprivrednici iz tog razloga zapošljavaju sokolare. Takav način zaštite u Hrvatskoj još nije proveden iako su rezultati u inozemstvu odlični.

Lov s ruke

To je najčešći način lova. Ako je moguće, dobro je da sokolar u lovu koristi psa ptičara. Ako je imprit kobca dobro odgojen, na većoj je težini, pa silina leta nakon odvajanja s rukavice postaje zapanjujuća.

Lov sa stabla

Nije čest, samo ponekad se prakticira. Najčešće se događa ako kobac nije bio uspješan kod prvog napada pa čeka na stablu da se lovina ponovo potjera.

Lov iz zraka

U posljednje vrijeme sve se više prakticira. Razlika između ovog lova na prepelice s kopcem i lova sa sokolom je taj što kobac ne zauzima visoku poziciju u zraku, a ima velike promjene smjera leta.

6. ŠIROKOKRILNE PTICE

Ovu skupinu predstavljaju ptice koje imaju raznolik i širok areal rasprostiranja, te zbog toga i love različite vrste divljači. U lovu se koriste toplim zračnim strujama, te hvataju plijen iz zraka. U ovoj skupini se nalaze ptice koje pripadaju među početničke ptice, ali i ptice koje zadivljuju mnoge sokolare zbog svoje snage i lovne sposobnosti.

Vrste koje se koriste u sokolarenju iz skupine širokokrilnih ptica su:

- Škanjci: Škanjac mišar (*Buteo buteo* L.)
Crvenorepi škanjac (*Buteo jamaicensis* L.)
Feruginusov škanjac (*Buteo regalis* Gray)
- Harissi: Harissov jastreb (*Parabuteo unicinctus* Temminck.)
- Orlovi: Suri orao (*Aquila chrysaetos* L.)

6.1. Škanjac mišar (*Buteo buteo* L.)

Najbrojnija je ptica na našim prostorima. Ne posjeduje veliku brzinu kao ostale lovne ptice, te je zbog toga pojedini sokolari smatraju potpuno neupotrebljivom za lovnu pticu. Ali uz dobar trening, na dobroj letnoj težini moguće je njegove lovne sposobnosti dovesti na bolju razinu. Od škanjca se ne može očekivati da lovi pernatu divljač. Sa ženka je moguće lov na kuniće, dok je s mužjacima to teže. Početnička je ptica i kao takva ima prednosti. Mogu biti dosta agresivni da napadnu sokolara ako krivo postupi s njima, teže ih je izgubiti je ne prevaljuju velike udaljenosti i dosta su veliki da ih se ne ugrozi preniskom letnom težinom.

Lov s ruke

Lov s ruke je najlakši i najčešći način lova.

Lov sa stabla

Više se svodi na trening i letenje nego na lov. To je dobar način da se sokolar nauči kako to raditi s drugim pticama.

6.2. Crvenorepi škanjac (*Buteo jamaicensis* L.)

Crvenorepi škanjac je veći od škanjca mišara, ima snažnije i veće kandže i noge (Slika 9). Nakon prve godine sa sokolarom početnikom postaje odličan lovac, jer se mentalno i fizički razvija sa sokolarom. Agresivna je i svestrana lovna ptica koja ima odlične letne sposobnosti. Lovi kuniće, zečeve, patke i fazane.

Lov s ruke

Najčešći je način lova. Ponekad ih je teže naučiti na lovačkog psa. Osim psa u lovu na kuniće služe i tvorovi koji se zavlače u rupe kunića i istjeruje ih van.

Lov sa stabla

Ovaj lov je najuspješniji u lovu na kuniće. Lov se odvija tako da ptica ide od stabla do stabla za sokolarom, a sokolar sa štapom udara po grmlju i istjeruje divljač. Također u lovu može sudjelovati više ljudi, što je bolja opcija jer se može istjerati više kunića.

Lov iz zraka

Popularan je u Americi u lovu na zečeve.

Slika 9: Crvenorepi škanjac

(https://en.wikipedia.org/wiki/Red-tailed_hawk#/media/File:Red-tailed_Hawk_Buteo_jamaicensis_Full_Body_1880px.jpg)

6.3. Feruginusov škanjac (*Buteo regalis* Gray.)

Feruginusov škanjac je najveći škanjac. Od ostalih vrsta škanjaca se razlikuje po krilima koja su duža i uža i zbog toga djelomično podsjeća na sokolove. Također ima neproporcionalne male noge u odnosu na tijelo, pa se iz tog razloga lovi sa ženkama jer su veće i snažnije (Slika 10).

Nije ptica za početnike. Uporan je u slijeđenju lovine koju lovi i do nekoliko kilometara. Njegova duža krila mu omogućuju da postigne veću brzinu koja se povećava s udaljenošću. Područja na kojima se lovi sa Feruginusovim škanjcem moraju biti otvorena bez šumaraka i grmlja.

Lov s ruke

Ako se nosi na ruci bez kapice, sokolar se oslanja na njezin vid i pušta ju kad ona želi. To je također razlog zašto ovakav lov podsjeća na lov s orlom.

Lov iz zraka

S ovim načinom lova često se love patke i fazani. Ptica se iz zraka obrušava na lovinu u stilu sokola.

Slika 10: Feruginusov škanjac

(http://www.discoverlife.org/mp/20p?see=I_LHT17445&res=640&flags=glean:)

6.4. Harisov jastreb (*Parabuteo unicinctus* L.)

Harisov jastreb (Slika 11) je najučestalija ptica u sokolarenju. U slobodnoj prirodi lovi u jatima i parovima, te zbog toga ima dobro razvijen sustav zaključivanja, te sokolara brzo prihvaća kao lovnog partnera. Isto tako lovi u kombinaciji s jednim ili nekoliko harisa. Ima izrazite letne sposobnosti i prilagođava se lovini bila ona na zemlji, u zraku ili na vodi. Za Harisovog jastreba ne postoji terenski uvjeti koji bi ga ograničili za lov i let. Lovi zečeve, kuniće, fazane, svrake, patke i vrane.

Lov s ruke

Lov s ruke je čest način lova. S ovim načinom lova love se zečevi, kunići, fazani, vrane i svrake, a za lov na fazane potreban je pas ptičar. Od prvog dana kada je ptica kupljena treba ju privikavati na psa jer pojedine vrste ne podnose pse, jer su im u prirodi kojoti glavni konkurenti u prehrani.

Lov sa stabla

Zbog svoje osobine da lovi u parovima bez problema slijedi sokolara.

Lov iz zraka

Lov iz zraka je dobar na brežuljkastim terenima. Bez puno problema harisov jastreb se počinje podizati u vis i kružiti oko sokolara. Najčešće se love svrake i vrane.

Slika 11: Harisov jastreb

(<http://webograd.tportal.hr/btportal/harisshawk>)

6.5. Suri orao (*Aquila chrysaetos* L.)

Orlovi pripadaju u vrhunac sokolarenja zbog svoje snage, veličine, karaktera te načina na koji love plijen. Ako se sokolar odluči za kupnju treba računati na iznos od 30.000 do 50.000 kuna. Osim toga treba imati puno prostora i vremena za njegov lov i trening.

Letjeti orla u blizini kuća i naselja nije moguće jer treba znati da orao ne razlikuje malog psa ili velikog zeca, te kada je na letnoj težini oboje mogu postati njegova lovina. Jako brzo gube letnu kondiciju zbog velikog raspona krila i tjelesne mase pa ih je potrebno letjeti svaki dan. Ženka će propust sokolara kazniti što zna biti dosta bolno. Velike ženke mogu hvatati lisice i srne (Slika 12) dok se mužjaci koriste za lov na pernatu divljač. Hvata plijen na zemlji i u zraku, a grmlje mu ne predstavlja prepreku u lovu.

Slika 12: Suri orao

(<http://www.divljacipsi.info/sokolarenje.html>)

Lov s ruke

Odvija se tako što sokolar sam istjeruje divljač držeći orla na rukavici. Nakon desetak metara postiže veliku brzinu, a s udaljenošću brzina se povećava. Ovaj način lova je idealan za lov na srne. Lov je još bolji ako može sudjelovati više ljudi.

Lov iz zraka

Za ovakav način lova bilo bi idealno da sokolar lovi u planinskim ili brdskim lovištima. Tako sokolar hoda po obronku padine a orao leti u visini sokolarevih očiju. S ovim načinom lova u ravnici se love fazani i patke.

7. SOKOLARSKA OPREMA

Sokolarska oprema se dijeli na opremu koja je na ptici i oprema koju sokolar koristi za trening. Oprema mora biti kvalitetna i sigurna, te prilagođena veličini, vrsti i snazi ptice. Kvaliteta opreme je bitna iz razloga da se ne mora mijenjati nešto svaki tjedan i uznemiravati pticu, i da sokolar može biti siguran da pticu neće izgubiti. Dio opreme koji se kupuje najbolje je uzimati od pouzdanih proizvođača čiji su proizvodi najkvalitetniji. Također jedan dio opreme sokolar može napraviti sam.

7.1. Oprema za pticu

Vaga

Vaga služi za provjeru mase ptice. Najvažniji je dio opreme jer se pomoću nje zna je li ptica spremna na lov, u kakvom je zdravstvenom stanju, na kojoj je letnoj težini i hoće li biti poslušna. Koriste se dva tipa vaga: digitalna i analogna. Digitalne vage su najtočnije jer pokazuju težinu gramima, što je posebno bitno kod malih i osjetljivih ptica. Najbolje je kupiti originalnu sokolarsku vagu koja već ima stalak na kojem ptica stoji. Sokolari koji odluče sami postavljati stalak na kupljenu vagu moraju znati točnu težinu predmeta i nakon montiranja vaga se treba postaviti na nulu.

Vežice

Stavljaju se ptici oko noge, a uloga ima je da se pticu kontrolira kada je na rukavici da se pušta na lovinu ili dok je na stalku. Mogu biti tradicionalne i Aylmeri (pravi i lažni). Tradicionalne vežice (Slika 13) se koriste za ptice koje su u procesu rehabilitacije ili za ptice koje ne lete, jer se s njima ptica lako zapetlja u raslinju. Sastavljene su iz jednog dijela i trajno su pričvršćene oko noge.

Aylmeri

Ove vežice su dobile po imenu čovjeka koji ih je napravio, Guy Aylmer. Sastoje se iz dva dijela. Prvi se pričvršćuje ptici oko noge, a drugi se provlači kroz rupu na prvom dijelu. Taj drugi dio se skida kada se s pticom ide u lov (Slika 14).

Slika 13: Tradicionalne vezice

(<http://www.sokolarstvosebije.com/images/Fotografija2033.jpg>)

Slika 14: Aylmeri

(<http://falconrysupermarket.com/Aylmeri-Jesses>)

Vrtilice

Postoji mnogo tipova vrtilica ali najbolje su engleske čelične vrtilice. Služe kako ne bi došlo do ispreplitanja vezica kada se ptica vraća na stalak ili silazi s njega.

Uzica

Za uzicu najčešće se koristi komad užeta, koji služi za vezanje ptice dok je na rukavici ili na stalku. Debljina uzice ovisi o snazi i veličini ptice.

Zvonca

Zvonca za sokolarenje su posebnog zvuka, također i dizajna. Također nije preporučljivo da se koriste zvonca za ribolov. Služe kako bi sokolar lakše pronašao pticu kada odleti za lovinom u visoku travu ili gustu krošnjju. Postoje dvije vrste zvonca, a to su repna, koja se stavljaju ptici na rep i nožna zvonca koja se stavljaju ptici na nogu. Ali bez obzira kojem su dijelu namijenjena sokolar može postaviti zvonca gdje želi iako je najbolje da se stave na namijenjeno mjesto.

Kapica

Kapica služi za smirivanje ptice tijekom obuke, transporta, prije početka lova ili tijekom lova. Koriste se tri vrste kapica: nizozemski-Dutch stil kapica, anglo-indijski stil-Anglo Indian i arapski stil-Arabian.

Telemetrija ili goniometar

Sastoji se od antene i prijarnika koji se nalaze kod sokolara i odašiljača koji se stavlja na rep ili nogu ptice, služi za lakše pronalaženje ptica koje idu za lovinom i do nekoliko kilometara. Uređaji koji se danas najviše koriste su marke Falcon, Biotrack, Marshall itd.

Kutija za transport ptice

Ako sokolar treba do terena za lov ići automobilom mora imati kutiju za transport. Kutija mora biti čvrsta i imati dovoljno otvora za zrak. Ako je ptica netrenirana u kutiji ne smije biti postavljena prečka za stajanje, jer se ptica lako može ozlijediti, a ako je trenirana dobro je da se prečka postavi. Kutija mora biti dovoljno prostrana za pticu. Kutija za treniranu pticu s prečkom: dužina x širina x visina=45cm x 40cm x 57cm, kutija za netreniranu pticu bez prečke: dužina x širina x visina=60cm x 40cm x 50cm

7.2. Oprema za sokolara

Sokolarska torba

Sokolarska torba sastavljena je od dva dijela. Jedan dio služi samo za meso za pticu, a drugi za spremanje lovine i držanje vabila (Slika 16). Torba koja je napravljena od goreteksa ili sličnog materijala je najbolja jer se lakše dezinficira i pere.

Rukavica

Rukavica mora biti udobna za sokolara i za pticu, jer je sokolaru cijelo vrijeme na ruci i mora imati kontrolu vezica koje su mu između prstiju. Na rukavici se također nalazi metalni obruč koji služi kako bi se pticu osiguralo tako da se sokolarskim čvorom zaveže za rukavicu (Slika 16).

Slika 16: Sokolarska torba i rukavica

(<http://www.sokolarstvოსrbije.com/oprema.html>)

Oprema za uvođenje u lov i trening

Stalak

Za stalak je najbolje da bude visine 1,30 m i promjera 20-ak cm, ali nije precizno određeno. Najbolje je da se pomoću dužine repa, odredi visina stalka, kako ptica ne bi lomila perje ili se zapetljala oko stalka. Gornja površina se prekriva umjetnom travom, namotanim užetom ili sličnim materijalom (Slika 17). Na takvom stalku ptica se osjeća sigurno i lakše će doći na rukavicu.

Slika17: Stalak za pticu

(<http://i47.tinypic.com/2a9r635.jpg>)

Vabilo

Vabilo služi za trening s kojim se ptica uvodi u lov. Postoje dvije “vrste vabila”, vabilo koje predstavlja pernatu divljač i vabilo za pernatu divljač. Ovisno s kojom se pticom sokolari takvo vabilo se i koristi. Vabilo može biti napravljeno od perja umetnutog u kožu, u obliku potkove ili od krzna zeca ili kunića (Slika 18). Također vabilo služi kako bi pticu održavali u kondiciji kada nema prilike za pravi lov.

Slika 18: Vabilo s perjem

(<http://www.sokolarstvosrbije.com/images/mamac.jpg>)

Dugačko uže

Služi za trening i vraćanje ptice na letnu težinu nakon mitarenja. Mora biti dovoljno čvrsto i ne smije zarezati pticu ako se upetlja. Dužina mu treba biti 20-30 metara. Najbolje uže je uže koje se koristi u građevinarstvu, Terylen.

8. ZAKLJUČAK

U prošlosti ljudi su se sokolarenjem bavili radi opstanka, a danas se sokolarstvo razvilo u umjetnost. Tijekom niza stoljeća imalo je uspona i padova dok danas ima veliki značaj u zaštiti ptica grabljivica i razvoju čovječanstva.

Prvi podaci potječu iz Kine, a ocem sokolarenja smatra se Frederich II., pisac knjige: *De Arte Venandi*, koja je temelj današnjeg sokolarenja.

IWRC (International Wildlife Rehabilitation Council) propisuje standarde za svaku ustanovu koja se bavi liječenjem i zbrinjavanjem ptica na uporabu tehnika kako bi se ptice pripremile za samostalan život u prirodi. Hrvatski sokolari su među najaktivnijim sokolarima ovog dijela Europe. U očuvanju tradicije sokolarenja veliku ulogu ima International Assosiation for Falconry and Conservation of Birds of Prey (IAF), koja uz pomoć svojih članica potiče očuvanje sokolarenja kao dio svjetske baštine koja je prehranjivala čovječanstvo stoljećima i omogućila njegov razvoj.

9. POPIS LITERATURE

Čeović, I. (1953): Lovstvo. Lovačka knjiga, Zagreb

Kesterčanek, F. Ž. (1896): Lovstvo, priručnik za lovce i poučnik za nadzirače lova u Hrvatskoj i Slavoniji. Pretisak iz 1994. Hrvatski lovački savez, Zagreb

Šegrt, V. (2006): Osnove sokolarenja. Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, Karlovac

*** Zakon o lovstvu. „Narodne novine“, 140/2005., 75/2009., 14/2014., 21/2016., 41/2016., 67/2016.)

Internetske stranice

<http://www.divljacipsi.info/sokolarenje/22-sokolarenje-u-2013-godini.html>

<http://www.sumari.hr/sumlist/pdf/200504090.pdf>

